

Mi lesz veled, kávéház?

A legendás idők utolsó, még ma is élő főpincére, Császár Józsi szerint az emlékezéshez nemcsak újra olvasni, újra mesélni is kell. Szakértelmét pedig ne vitassuk; akitől Kosztolányi, Karinthy, Nagy Lajos rendelt feketét, nyilván különös érzékkel ért az ilyesmire.

Egy szegény szélhámos elindul

A kávéház története tulajdonképpen a múlt század 70-es éveiben kezdődött. A monarchia északi vidékéről ekkor került Budapestre egy meglehetősen ösztövérv fiatal ember, zsebében a Max Aufricht névre szóló tanítói diplomával. Akárcsak kései utódai közül néhány, ő sem akart holmi eldugott poros faluba kerülni, s úgy vélte, fényesebb jövő vár rá, ha belép a fővárosi tantestület kötelekébe. Állami állást, nyugdíjas állást nagyon nehéz ebben az időben találni, így aztán nincs mit tennie, beáll házitánítónak. Szó se róla, céltudatos fratalember; nem is érdekli más, mint a hízás és a francia nyelv tudománya. 1880-ban — immáron Arányi Miksa néven — Párizsba utazik, ahol a Cafe de la Paixben véletlenül megismerkedik a világ egyik legnagyobb biztosítótársasága, a New York európai igazgatójával. Az amerikai üzletember megkedveli, s rábeszéli, hogy alakítsa meg az intézet magyarországi leányvállalatát.

És a hajdani elemi iskolai tanító elszántan belép a közgazdaság csalogató berkeibe. Hamarosan nagyobb a jövődelme, mint a fővárosi népiszkolai tantestületének együttvéve, ahová nem tudta becsempészni magát. A biztosítás egyelőre remekül jövedelmez, s ilyenformán a boldogsághoz már csak egy igazi palota hiányzik, amely jelképe lenne a sikernek, a gazdagságnak. Az időközben képviselővé avasztált Arányi, kora legkiválóbb hazai szaktekintélyét, Hauszmann Alajos építész bízta meg a tervek elkészítésével és a kivitelezés megszervezésével. 1891-ben vagyunk, s Hauszmann mérnöknek nincs oka garasoskodni.

Két év múlva pedig — ő, azok az elmaradott múlt századbéli technikai viszonyok! — elkészül a kacsalában forgó épület, s földszintjén a Grand Café, a nagy csoda, a New York Kávéház.

Arányi és a biztosítótársaság életében ez a csúcspont, s innen már csak lefelé vezet az út. Egy szép napon a kőnyeles sajtó kideríti, hogy a fényes jövedelem mögött meglehetősen piszkos üzletek húzódnak: zsarolás, szélhámoság, jogi betyárkodás. Arányi kerekét old, Párizsba költözik, s a társaság is felszedi sátorfáját; örökre elbúcsúzik Magyarországtól.

Minden valódi itt

Most pedig ismerkedjünk meg magával a kávéházzal. Amikor először tárta ki ajtaját a nagyközönség előtt, néhány hétig — akárcsak napjainkban valamely új látványosság nál — rendőröknek kellett biztosítaniuk a körüli forgalmat. A lapok cikkeket írtak arról, hogy a luxuskávéház megmetyelje a családi életet és megrontja az erkölcsöket, hiszen valóságos népvándorlás kezdődött ide, amely reggeltől késő éjjelig tartott. A férfiakat tarokk- és biliárdszoba, a hölgyeket külön zsúrszalon várta. „Minden valódi itt — írta korabeli tudósításában a Vasárnapi Újság — olyannyira az, hogy át sem alakítható. Nem lehet a

kő- és ércoszlopokat ledönteni, a márványfalakat demolálni.”

Tisztelt hajdani újságíró kollégánk — mint az a későbbiekből kitűnik — meglehetősen tévedett. A New York Kávéház együtt változott a fővárossal. Átrendezték 1921-ben, újjávarázsolták 1926—27-ben, korszerűsítették 1935—36-ban, helyreállították 1945-ben, de bezárták 1947-ben, aztán újra nyitották 1953-ban, s megkísérelték szebbre renoválni 1964-ben. És ha minden jól megy, a folyamat tovább tart a kétezredik esztendőig, amikor még mindig ugyanolyan közügy lesz a kávéház, mint megnyitása pillanatában. Vagy éppen napjainkban, amikor kissé kételkedve állunk a szétvert falak, a felbontott padlózat, a kő-, üveg- és szeméthalmazában. Vascsovek és radiátorok, gerendák és márványdarabok mindenütt, csak éppen ember sehol.

— Mikor készül el a mostani rekonstrukció? — kérdezzük a kávéház legfőbb gazdájától, a Hungar-Hotels Vállalat vezetőjétől.

Válaszuk tulajdonképpen nem is olyan meglepő. Aki valamennyire már járatos az elhúzódo beruházások határvidékének örökös módosulását indokló okok szövevényében, az tudja, hogy ilyen esetekben tulajdonképpen hiába a bíráló szó, attól az építkezés sohasem fog meggyorsulni.

— Ha a sajtó jót akar nekünk — mondják szövetségünkre számítva, hiszen a kávéház mindig is a zsurnaliszták bölcsője, otthona és munkahelye volt — nem írnak hátáridőt. A kávéház 1893-ban készült el, azóta legalább hatszor átalakították, de igazán, alaposan sohasem újíították fel. Az elektromos vezetékek, a fűtés, a konyha teljesen elhasználódott, szinte életveszélyessé vált. Am ha megnyílik, olyan lesz, pontosan olyan, mint régen, csak éppen minden technikai felszerelését korszerűvé változtatjuk.

Kósza, könnyes trubadúr

A lényeg: az 1970. május 2-án bezárt kávéházban mindmáig nem sok munkát végeztek a Hungar-Hotels sajtó építői. Sőt, az elmúlt hetekben még két új magyar film forgatására is sort keríthettek itt. A kávéházban forgatták a Szindbád néhány jelenetét, s a Krúdykedvelők népes tábora jól tudja, mennyire illik ehhez az asszonyos, kósza, könnyes trubadúrhoz a New York sok-sok csavart oszlopa, szecessziós szépsége.

A szakértők azt mondják, ha minden műszaki adottságot figyelembe vesznek — jaj, csak ki ne hagyjanak egyet is —,

1972 végére visszaköltözhetnek a hazátlanná vált törzsvendégek.

Oknyomozó utunk során — a Hungar-Hotels jóvoltából ritka kincsre teszünk szert: a New York-Hungária tudományos dokumentációjára. A tanulmányt a Kiscelli Múzeum értő kezű és az ügy iránt buzgó lelkesedést tanúsító szakértői készítették.

„Hauszmann tervrajzai világosak: a Dohányutcai földszinti szárny alatt — a lejárati lépcsőtől a körüti sarokig — hosszúkas terem helyezkedett el. Ez nem azonos a „mélyvíz” néven híressé vált kávéházi részzel, ahol kezdetben tizenhat biliárdasztal állott, s amelyet csak 1921-ben, Tarján rendezett be étteremnek.”

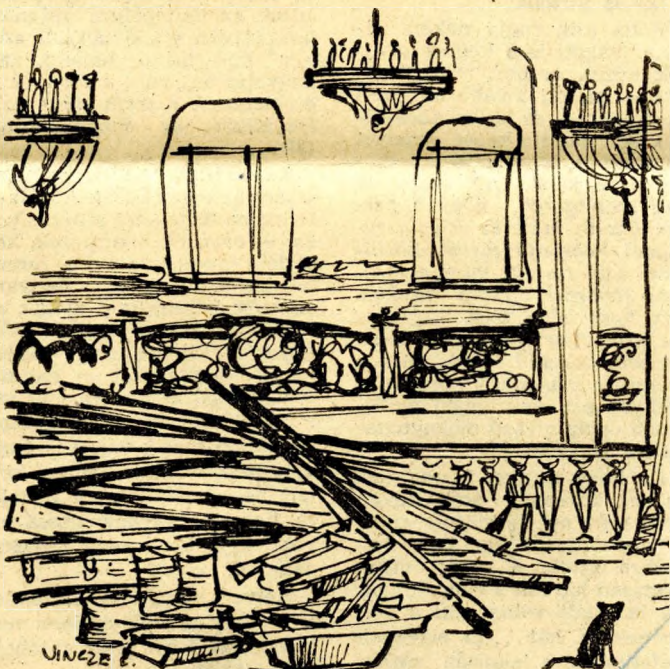
A mostani átalakítás során ez a hajdani étterem ismét funkciót nyer: elegáns bár lesz, míg a régi lokál helyén műszaki rendeltetésű helyiségeket készítenek ki.

Összesen húszmillió forint

Régen is híres volt a Hungária konyhája, de amit az átalakítók ígérnek, az már meghaladja a legvérmesebb gasztronómiai elképzeléseket is. Korszerű gáztűzhelyek, infrásugaras sütők sora várja majd az ingyencéket. Minden eddiginél dekoratívabb lesz a körüti terasz és átalakítják a palota udvarát is: hangulatos belső teraszt varázsoznak ide, üde hatású szökőkúttal. És így kap csak igazi hangsúlyt Senyei Károly szobra is, amelyről ma néhány művészettörténészen kívül jóformán a Hungáriaházban dolgozó újságírók sem tudnak.

Összesen 20 millió forintba kerül a minden eddiginél nagyobb rekonstrukció. Tetemes pénz ez, de nyilván megéri. S külön öröm: nem lesz sem önkiszolgáló étterem, sem pedig bisztró a főváros, s talán egész Európában egyik legszebb, legrégebbi és legnevesebb kávéházból.

Benedek István Gábor

Hungária kávéház részlet 1970. decemberében

Vincze Lajos rajza